

Kunstens væsen kan afprøves i skellet mellem virkelighed og sandhed. Fra et æstetisk perspektiv kan en løgn rumme mere sandhed end virkeligheden. For kunst er virkeligheden et uinteressant fænomen, hvori alting relateres og konkretiseres på trods. Kunsten kan siges at eksistere i sandhedens sfære, på trods af virkeligheden. Virkeligheden er et fragmenteret fænomen, der får mening og sammenhæng gennem etiske eller æstetiske perspektiver.

Kunstens virkelighed

Den kunstneriske gestus er en vridning (ikke en fordrejning) af noget velkendt, og således et redskab til at føje sandheder til virkeligheden. Kunstens vridninger kan afsløre indkapslede og tilslørede sandheder om virkeligheden såvel som om sandheden selv. Virkeligheden kan siges at være kunsten for nær, mens sandheden rummer den uendelighed, som også ligger i kunstens definition.

Sandheden er kunstens virkelighed, som defineres og forudsættes af blandt andet etiske fordringer. Etik og æstetik er begge begreber, der rører ved sandheden. De er transcendent fænomener i det at de er i verden, som overskridelser af deres egen tilstedeværelse. Etik transcenderer virkelighedens iboende tendens til at fastholde, måle og konkretisere; æstetik er et sanseligt modstykke til etikens forstandige dimension. I den kunstneriske vridning føjes sanselighed til den rationelle virkelighed, ved at udpege, dyrke og insistere på universelle og uhensigtsmæssige værdier.

Det virkeligheden relaterer og konkretiserer på trods – og som for kunsten derfor ikke er lig med sandhed – er rationelle faktorer, hvis forbindelse ikke knyttes via sansning eller refleksion, men via formelle relationer, bundet til regler og konventioner. Kunstens definition er dens relation til virkeligheden, hvor spejlet vendes udad mod verden. Kunstværker er genstande, billeder, tanker og ideer, der får verden til at kigge på sig selv. Således afhænger kunstens eksistens af den virkelighed, som den i samme bevægelse tvinger sig selv på afstand af. Kunsten er således en artificiel konstruktion, ved ikke at være til på virkelighedens præmis.

Eftersom kunsten er afhængig af virkeligheden – at kunstens sfære får liv i afspejlingen af omgivelserne – skal tiden have det åndelige rum, hvorfra kunsten transcenderer verden. Kunst synes uinteressant og irrelevant i perioder med udtømte værdinormer, domineret af rationalitet. I åndeligt fattige perioder er der ikke kapacitet til hverken det æstetiske eller det etiske perspektivs gennemslag. Uendeligheden forsvinder af syne i en selvforstærkende proces, der til stadighed forkorter både tid og rum, indtil virkeligheden åndeligt imploderer af manglende modtagelighed. I perioder hvor værdier enten udtømmes, bliver vilkårlige eller fastslås som fundamentale, undermineres æstetikken af skønhedens umiddelbarhed og glans, og moralske domme udfylder etikens rum. Æstetik og etik kan fylde et passiviseret rum med mening; men selv det, der latent er til stede, skal udpeges og iværksættes for at opfylde sit potentiale.

Kunstens potentiale og centrale funktion i et samfund er, at kunne mobilisere æstetiske og etiske fordringer og i en dialektisk spejling vende apati til anfægtelse.

Grænser, og grænsen for deres overskridelse

De vridninger af virkeligheden, som kunsten udfordrer verden med, er udtryk for at kun-

sten afsøger og definerer grænser. For at definere grænser må også kunstens eget begreb presses til kanten af opløsning. Hermed afspejler kunsten det minimum af 'andethed', som virkeligheden kan rumme eller lader plads til. Kunsten spejler og afsøger til stadighed enhver tids virkeligheds grænser. Et værks autonomi og autenticitet er dets selvstændige væren, det rum og den tid, som værket i sig selv genererer. Ved at afprøve virkelighedens grænser afdækkes et rum for kunstens tilstedeværelse og udfoldelsesmuligheder i verden. Som grænsesøgende og afdækkende faktor er kunsten et instrument, der – med sig selv som medium – kan påvise en tids rummelighed, dens elasticitet og tolerance. Rummelighed og modtagelighed afspejler hinanden; derfor er kunstens påvisning kun potentiel og kan kun fremstå og modtages i den grad der er rummelighed i tiden. Kunsten kan i sin transcendens påvise og overskride grænser i virkeligheden, men kun i spejlinger. Samtidskunst er underlagt tidens vilkår og kan kun overskride dette indenfor sin egen sfære. Overskridelsens egen tid og rummelighed kan kun 'synkroniseres' med en samtidighed i den grad denne har elasticitet til at kunne og ville vrides af kunsten.

Politisk kunst er et løst defineret begreb om kunst, der tilstræber en synkroniseret tilstedeværelse i tiden, for derved at kunne indgå som part i virkelighedens definition. Politisk kunst har desuden en mere eller mindre opbyggelig karakter. Ved i sin tilstedeværelse, at påpege (andre) grænsers mulige overskridelse, kan værk eller handling være en subversiv faktor, som gennem opløsning søger (gen-)opbygning. Intentionen med politisk kunst er at skabe det rum, der kan føre til virkelighedens overskridelse af sine egne grænser.

På den ene side er politiske værker motiveret af kunstens potentiale i forhold til muligheden af grænseoverskridelser. På den anden side er politiske værker motiveret af intentioner, der ligger udenfor kunstens sfære, hvor kunsten synes at kunne være i stand til, at ramme en uklar og potentielt foranderlig grænse. Man kan sige at politisk kunst har ambitioner ud over sig selv. Denne fordring stiller kunsten i et dilemma der enten kan være underminerende – ved at kunsten går ud af sit spejlbillede og dermed overskrider sin egen tilstedeværelse og sfære i placeringen af fokus i 'det andet' – eller det kan være en styrkende fordring ved at ramme det punkt, hvor kunsten spejler virkelighed i et sandhedsbillede.

Enhver formidlingen af udsagn må udover de 'lokale' retoriske kodeks, tage højde for de kodeks kommunikation generelt er underlagt i tiden. I et moderne samfund præget af globalisering og flere parallelle og interagerende virkeligheder, må et udsagn perspektiveres gen-

nem blandt andet internationale/nationale, kulturelle, religiøse, sociale, politiske, økonomiske og historiske faktorer. Kommunikationens hensigt skal således både formidles af afsenderen og gennemskues af modtageren gennem lag af kontekstuelle værdier. Kommunikation i samtiden – i det offentlige rum, i den politiske sfære, i institutionelt og privat regi – indskriver budskaber i sammenhænge, der afleder, men også værdilader kommunikationen og dermed udsagnet.

Især i en politiseret tid, som samtiden kan påstås at være, skal der i formidlingen af udsagn tages højde for historiske såvel som økonomiske, sociale og kulturelle faktorer. Disse faktorer er ikke bare afgørende for om udsagnet kommer 'helt' igennem til et publikum, men også for om det får en be- eller afkræftende rolle i forhold til sekundære ydre faktorer, som kan være i konflikt med budskabets hensigt og etiske kodeks.

Politisk engagement

Den til enhver tid herskende struktur i kunstverdenen kan skabe splid mellem kunstnere som gruppe i samfundet, ved i sin struktur at være styret af politiske og økonomiske valg og af subjektive æstetiske domme. Denne struktur kan kunstneren enten være imod, på bekostning af et tilhørsforhold, eller vælge at repræsentere, på bekostning af et kvantitativt slægtskab med andre kunstnere.

Den forsøgsvisse organisering af kunstnere i 1970'erne afledte tanker og ideer som har inspireret eftertiden. Kunstnerens motivation lå ikke bare i et samfundsengagement (bl.a. modstanden mod Vietnam-krigen), men også i et behov for at bryde med den modernistiske kunstforståelse og dens institutioner.

At kunstnere overhovedet er imødekommede overfor, at manifestere sig som gruppe i samfundet, er i sig selv udtryk for en vilje til, ikke bare at eksistere perifert, men at have (direkte) indflydelse på samfundets flere niveauer – etisk, æstetisk og politisk – både gennem praksis og teori.

Et vigtigt aspekt af politisk kunst er, at det er en udtryksform der har et andet forhold til 'det at være kunst' end andre genrer.

Det kommunikatoriske værks kontekstuelle relation til omverden – afstemningen af værkets identitet i forhold til omgivelserne – løsriver udsagnet fra faste værkkodeks og forståelsesparametre. Et kunstværk i mere traditionel forstand udstråler den afstand, der vilkårligt er mellem værk og verden. Et modernistisk værks objekt karakter er rundet af det museale, der 'servicerer' værket ved at tilvejebringe en slags formel og forbeholden modtagelighed mellem værk og beskuer.

Det kommunikatoriske værk er afhængigt af kontekstens engagerede deltagelse, og må der-

for udstråle en imødekommenhed, der tilsvarende og påkalder sig tidens potentielle rummelighed. I perioder med lav grad af modtagelighed, eller hvor modtagelighed og tolerance er fokuseret på den konkrete virkelighed, er det en ulempe for det politiske, kunstneriske udsagn at udstråle værkkarakter.

Værket må vise imødekommenhed ved selv at rumme et aspekt af den virkelighed, det vil i dialog med, have indlejret et niveau af tilstedeværelse, der ikke er transcendent, men nærværende i samtidens rum. Her findes slægtskabet mellem kunst og aktivisme, og motivationen til de aktivistiske elementer, som den kritiske samtidskunst kan siges at benytte sig af.

Værk eller handling

Politisk og socialt engageret kunst er ofte motiveret af en anfægtelse, der påkalder sig handling. Handling kan være udgangspunkt for dialog, udveksling og refleksion. Modsat værker der i en spejling af omgivelserne søger at udpege universaliteter i æstetiske fragmenter, trækker den samfundsengagerede kunst det at handle ind i kunstbegrebet. Politisk, kommunikatorisk og intervererende kunst kan siges parallelt at inddrage niveauerne handling, tanke og refleksion i en procesorienterede udvikling af det egentlige værk. Det procesorienterede forløb har en flad struktur, hvori de enkelte niveauer ikke på forhånd værdilades og hierarkiseres, men er integrerede og interagerende midler, som tilpasses målet. Denne form for kunstnerisk praksis kan siges at have processen som mål; det parallelle forløb af handling og refleksion rummer 'delresultater', som samlet afkaster en helhed eller et udsagn, hvis sum er større end de enkelte dele tilsammen.

Således kan processen siges at afspejle samtiden som kompleks kontekst.

Den flade og processuelle struktur, som ovennævnte kunstneriske eller aktivistiske handlingers parallelt reflekterende, afprøvende og umiddelbare karakter udspringer af, danner grundlaget for mulige vertikale nedslag centralt i en samtidig (samfunds-)situation. Aflæsningen af umiddelbare indgreb i specifikke lokale omstændigheder vil – via værk og handlings spejling af konteksten som vilkår – fremhæve det latente, det potentielle og det virtuelle. De idéer, intentioner og produktionsformer, der eksisterer i mellemrummet mellem kunst og aktivisme, spejler samtidens foranderlighed og betyder at den kommunikatoriske, kritiske og kontekstorienterede samtidskunst i sin definition er fokuseret på forløbet (mellem handling og refleksion) i forandrings proces.

Det samtidige foranderlige vilkår fordre at fokus er på de mellemrum, som kunst og aktivisme dels kan placere sig i og dels kan udpege som de rum, hvorfra forandringer har deres mulige udspring.